

УДК 349.422:631.147(477)

Уляна Радіонова
Запорізький національний університет,
студентка спеціальності 081 «Право»,
другого (магістерського) рівня вищої освіти
radionova.ulyana@gmail.com

Дмитро Луц
Запорізький національний університет,
доцент кафедри цивільного права,
кандидат юридичних наук, доцент,
dimaluts89@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0691-5493>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ НА ДЕРЖАВНОМУ І МІСЦЕВОМУ РІВНЯХ

<http://doi.org/10.23939/law2023.40.232>

© Радіонова У., Луц Д., 2023

Стаття присвячена аналізу одному з найактуальніших напрямів розвитку аграрного сектору в Україні – органічному сільськогосподарському виробництву. Досліджено механізм підтримки та заохочення вітчизняного виробника. Важливим аспектом є законодавче регулювання органічного господарства, його проблематика та перспективи на прикладі досвіду інших держав, а також можливість впровадження на державному рівні.

Поштовхом для зміни вектору державного виробника на користь органічного виробництва стала Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом від 27 червня 2014 р. № 984_011, що передбачає співробітництво між Сторонами у різних площинах, у тому числі галузі сільського господарства та розвитку сільських територій.

Безперечно, що брак належної державної підтримки та достатнього стимулювання сільськогосподарського виробника під час переходу на виготовлення екологічно чистої продукції стає перешкодою для розвитку цієї галузі, тож постає питання про потребу залучення міжнародних донорів, консолідації державних та регіональних програм. Загалом аграрна політика України має потенціал та робить поступові кроки до популяризації та заохочення виробників переходу на виробництво органічного продукту.

У статті подано дані щодо теперішнього стану державної та регіональної політики з підтримки органічного виробництва в Україні, проаналізовано заходи стимулювання розвитку органічного виробництва, їх нормативне регулювання.

Зроблено висновок, що на даний момент немає можливості систематично забезпечувати відповідний рівень державної підтримки за допомогою коштів державного бюджету. Тому в питаннях протекціонізму органічного виробництва треба поєднувати

ресурси державного, місцевих бюджетів у рамках прийнятих регіональних програм та залучення грантових коштів.

Ключові слова: органічне виробництво; органічна сільськогосподарська продукція; державна аграрна політика; програма підтримки розвитку органічного сільськогосподарського виробництва; державна підтримка.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення ставлять під загрозу нормальне функціонування та розвиток аграрного сектору України, а особливо такий напрям, як органічне сільськогосподарське виробництво. Подібна динаміка спровокована багатьма факторами, зокрема браком коштів у державному та місцевих бюджетах, недостатній обізнаності населення, залученні дотацій від держав-партнерів, потребою законодавчого врегулювання та єдиної, згуртованої політики.

Аналіз дослідження проблеми. У вітчизняній юридичній науці окремі питання щодо правового регулювання органічного виробництва досліджували такі вчені, як А. С. Овчаренко, А. П. Гетьман, Т. В. Курман, В. Ю. Уркевич, С. І. Марченко, В. В. Носік, М. В. Шульга, В. О. Мельник, Є. В. Милованов та ін. Важливим є той факт, що деякі напрацювання науковців були зроблені до прийняття Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10 липня 2018 р. та Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» від 05 листопада 2020 р. Отже, є потреба у дослідженні організаційно-правових засад підтримки розвитку органічного виробництва в Україні на державному і місцевому рівнях.

Мета статті. Метою статті є дослідити організаційно-правові засади підтримки розвитку органічного виробництва на державному і місцевих рівнях, проаналізувати досвід інших держав, які мають успішний показник та виступають лідерами на ринку органічної продукції.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний органічний сектор протягом останніх років приголомшує швидкістю розвитку та масштабами залучення виробників сільськогосподарської продукції. Спостерігається процес поступового застою у розвитку традиційного агровиробництва, натомість органічна сфера динамічно розвивається та набуває популярності. Така тенденція пов'язана із численними екологічними, економічними та соціальними перевагами органічної сільськогосподарської продукції, що примушує представників держав змінювати вектор політики, програми та стратегії розвитку на користь підтримки органічного сектору. Так, США є однією з країн-лідерів за обсягами виробництва та споживання органічних продуктів. Ринок органічної продукції США є одним з найбільших на міжнародній арені. Такому успіху слугує популяризація цієї тематики серед населення. Відповідно, споживач надає перевагу органічному продукту, таким способом підвищуючи попит на ринку. Також політика уряду США надає значну увагу різнорівневій підтримці розвитку органічного сектору країни. Так, органічний напрям міститься у сільськогосподарському законодавстві США з чітким визначенням обсягів фінансування [1].

У Польщі проблему підтримки виробника органічного продукту вирішено на законодавчому рівні. Зокрема, виплати передбачені для сільськогосподарських виробників, у яких зростають втрати від зменшення врожайності або інших чинників. Цікаве те, що фінансування органічного господарства здійснюється з державного бюджету за такими напрямками: підтримка досліджень, компенсація витрат на дорадчі послуги, сертифікація, агроекологічні заходи, реклама, підвищення обізнаності населення та інше [2].

Україна, як держава, що взяла курс на євроінтеграцію, має перейти на відповідні стандарти, також у сфері органічного сільськогосподарського виробництва, частка якого має зростати. Стаття 8 Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» встановлює, що державна підтримка може надаватися опера-

торам у рамках загальнодержавних та регіональних програм за рахунок і в межах видатків за бюджетними програмами, спрямованими на підтримку розвитку сільськогосподарських товаровиробників [3]. Зазначений законодавчий акт є фундаментом для розвитку та впровадження відповідної підтримки галузі органічного виробництва.

05 листопада 2020 р. було прийнято Закон України № 985-ІХ «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції», яким передбачається державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції, що здійснюється шляхом: виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь та/або одну голову великої рогатої худоби; відшкодування до 30 відсотків вартості витрат на проведення сертифікації органічного виробництва; відшкодування до 30 відсотків вартості витрат на придбання дозволених для використання засобів захисту рослин та добрив, насіння, садивного матеріалу та кормів. Виходячи з викладеного, можна дійти висновку, що сучасна державна політика має фінансовий характер, а тому кошти сільськогосподарському виробнику виділяються лише після того, як він за власний рахунок здійснить сертифікацію органічного виробництва та придбає необхідні матеріально-технічні засоби. Щодо бюджетних субсидій, то Закон не встановлює їх розмір, а отже, буде визначатися, виходячи з обсягу фінансів, закладених у Державному бюджеті України на поточний рік. Логічно, що в умовах війни держава закладає значні кошти на розмінування земель та підтримку аграріїв з деокупованих територій.

Цілком підтримуємо позицію Є. В. Милованова, суть якої полягає в тому, що більша частина провідних країн світу консолідує державні та регіональні програми з підтримки органічного сектору, розуміючи важливість системного підходу на кожному рівні управління в країні [4, с. 63].

З урахуванням цього треба проаналізувати стан підтримки органічного виробника у регіональному вимірі. Більша частина областей України передбачає комплекси заходів зі стимулювання розвитку органічного виробництва в рамках загальних регіональних програм з підтримки агропромислового комплексу та розвитку сільських територій.

Так, комплексною програмою підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021–2025 рр. передбачена безповоротна фінансова допомога до 150 тис. грн для органічних виробників Львівщини. Кошти надаються з розрахунку 5 тис. грн на 1 га посіву чи насаджень сільськогосподарських культур [5].

Програма розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 р. спрямовує бюджетні кошти на виконання пріоритетних завдань з підтримки та розвитку агропромислового комплексу, зокрема й товаровиробників органічної продукції. Встановлена компенсація розміром 50 % зазначених витрат у зв'язку із проведенням та підтвердженням відповідності виробництва органічної продукції (сировини) [6].

Програма розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2021–2027 рр. містить окремий підрозділ, який присвячений органічному виробництву. Так, суб'єктам господарювання надається часткове відшкодування вартості сертифікату відповідності органічного виробництва незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, які мають до 1 тис. га земель сільськогосподарського призначення під органічним виробництвом [7].

Окрім того, підтримка органічного виробництва України здійснюється за допомогою грантових програм.

Висновки. Розвиток виробництва органічної сільськогосподарської продукції є важливим та перспективним для вітчизняних аграріїв, споживачів та держави загалом. Але, незважаючи на потенціал і перспективи розвитку органічного сектору в Україні, сьогодні немає можливості систематично забезпечувати відповідний рівень його державної підтримки за допомогою коштів

державного бюджету. Тому в питаннях протекціонізму органічного виробництва треба поєднувати ресурси державного, місцевих бюджетів у рамках прийнятих регіональних програм та залучення грантових коштів. Також доцільно адаптувати міжнародний досвід до українських умов та створити сприятливі умови для залучення дотацій від міжнародних донорів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Офіційний сайт Міністерства сільського господарства США*. URL: <https://www.usda.gov/topics/organic>
2. *Офіційний сайт Міністерства сільського господарства та розвитку сільських територій Польщі*. URL: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo>
3. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції: Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19>
4. Милованов Є. В. Регіональна підтримка органічного агровиробництва в світі. Науковий вісник Ужгородського університету, 2018. № 3. С. 63–74.
5. *Комплексна програма підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021–2025 рр.: Рішення Львівської обласної ради від 23 лютого 2021 р.* URL: <https://lvivoblrada.gov.ua/programi-2021-2025-rokiv>
6. *Про Програму розвитку та підтримки аграрного комплексу Полтавщини за пріоритетними напрямками на період до 2027 року: Рішення Полтавської обласної ради від 30 травня 2023 р.* URL: <https://oblrada-pl.gov.ua/doc/doc/2256>
7. *Програма розвитку агропромислового комплексу Житомирської області на 2021–2027 рр.: Рішення Житомирської обласної ради* URL: <https://aprdep.zht.gov.ua/page/pidtrymka>

REFERENCES

1. *Official website of the US Department of Agriculture*. URL: <https://www.usda.gov/topics/organic> [In English].
2. *Ofitsiynyi sait Ministerstva silskoho hospodarstva ta rozvytku silskykh terytorii Polshchi* [The official website of the Ministry of Agriculture and Rural Development of Poland]. URL: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo> [In Polish].
3. *Pro osnovni pryntsyipy ta vymohy do orhanichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannia orhanichnoi produktsii* [About the basic principles and requirements for organic production, circulation and labeling of organic products]: Zakon Ukrainy vid 10.07.2018 r. No. 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> [In Ukrainian].
4. Mylovanov Ye. V. *Rehionalna pidtrymka orhanichnoho ahrovyrobnytstva v sviti* [Regional support of organic agricultural production in the world]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu, 2018. No. 3. P. 63–74. [In Ukrainian].
5. *Kompleksna prohrama pidtrymky ta rozvytku silskoho hospodarstva u Lvivskii oblasti na 2021–2025 rr.* [Comprehensive program of support and development of agriculture in the Lviv region for 2021–2025]: Rishennia Lvivskoi oblasnoi rady vid 23 liutoho 2021 r. URL: <https://lvivoblrada.gov.ua/programi-2021-2025-rokiv> [In Ukrainian].
6. *Pro Prohramu rozvytku ta pidtrymky ahrarnoho kompleksu Poltavshchyny za priorytetnymy napriamkamy na period do 2027 roku: Rishennia Poltavskoi oblasnoi rady vid 30 travnia 2023 r.* [About the Program for the development and support of the agrarian complex of the Poltava region according to priority directions for the period until 2027] URL: <https://oblrada-pl.gov.ua/doc/doc/2256> [In Ukrainian].
7. *Prohrama rozvytku ahropromysloвого kompleksu Zhytomyrskoi oblasti na 2021–2027 rr.* [The program for the development of the agro-industrial complex of the Zhytomyr region for 2021–2027]: Rishennia Zhytomyrskoi oblasnoi rady URL: <https://aprdep.zht.gov.ua/page/pidtrymka> [In Ukrainian].

Дата надходження: 09.11.2023 р.

Uliana Radionova

Zaporizhzhia National University,
student of specialty 081 «Law»,
second (master's) level of higher education
radionova.ulyana@gmail.com

Dmytro Luts

Zaporizhzhia National University,
candidate of legal sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of Civil Law
dimaluts89@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0691-5493>

ORGANIZATIONAL AND LEGAL BASIS OF SUPPORTING THE DEVELOPMENT OF ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINE AT THE STATE AND LOCAL LEVELS

This article is devoted to the analysis of one of the most relevant areas of development of the agricultural sector in Ukraine – organic agricultural production. The mechanism of support and encouragement of the domestic producer has been studied. An important aspect is the legislative regulation of organic farming, its problems and prospects based on the experience of other states, as well as the possibility of implementation at the state level.

The impetus for changing the vector of the state producer in favor of organic production was the Agreement on Association between Ukraine and the European Union dated June 27, 2014 No. 984_011, which provides for cooperation between the Parties in various areas, including the field of agriculture and the development of rural areas.

It is indisputable that the lack of proper state support and the lack of sufficient stimulation of the agricultural producer when switching to the production of ecologically clean products becomes an obstacle for the development of this industry, so the question arises about the need to attract international donors, consolidation of state and regional programs. In general, the agrarian policy of Ukraine has potential and is taking gradual steps to popularize and encourage producers to switch to organic product production.

The article provides data on the current state of state and regional policy to support organic production in Ukraine, analyzes measures to stimulate the development of organic production, and their regulatory regulation.

It was concluded that, as of now, there is no possibility to systematically provide the appropriate level of state support at the expense of the state budget. Therefore, in matters of protectionism of organic production, the resources of the state and local budgets should be combined within the limits of the adopted regional programs and the attraction of grant funds.

Keywords: organic production; organic agricultural products; state agricultural policy; support program for the development of organic agricultural production; state support.